

Putten Landgoed Schovenhorst

rapport 1239

Putten Landgoed Schovenhorst

Een Quickscan en Inventariserend Veldonderzoek in de vorm van een verkennend booronderzoek

J.M. Blom
A.G. de Boer

Colofon

ADC Rapport 1239

Putten Landgoed Schovenhorst
Een Quicksan en Inventariserend Veldonderzoek in de vorm van een verkennend booronderzoek

Auteurs: J.M. Blom en A.G. de Boer

In opdracht van: Hazenberg Archeologie

© ADC ArcheoProjecten, Amersfoort, december 2007

Foto's en tekeningen: ADC ArcheoProjecten, tenzij anders vermeld

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt
worden door middel van druk, fotokopie of op welke wijze dan ook
zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgevers.
ADC ArcheoProjecten aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend
uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Autorisatie:
dr. E. Lohof

ISBN 978-90-6836-229-9

ADC ArcheoProjecten
Tel 033-299 81 81
Postbus 1513
3800 BM Amersfoort
Fax 033-299 81 80
Email info@archeologie.nl

Inhoudsopgave

Samenvatting	5
1 Inleiding	6
2 Quickscan	7
2.1 Methoden	7
2.2 Resultaten	7
Afbakening plan- en onderzoeksgebied en vaststellen van de consequenties van het mogelijk toekomstige gebruik (LS01)	7
Beschrijving van de huidige situatie (LS02)	7
Beschrijving van de historische situatie en mogelijke verstoringen (LS03)	7
Beschrijving van bekende archeologische waarden en aardwetenschappelijke gegevens (LS04)	7
Gespecificeerde verwachting (LS05)	8
3 Inventariserend Veldonderzoek	9
3.1 Methoden	9
Booronderzoek (VS03)	9
3.2 Resultaten en interpretatie	9
Booronderzoek (VS03)	9
4 Conclusies	10
5 Aanbeveling	10
Literatuur	10
Lijst van afbeeldingen	10
Lijst van tabellen	10
Bijlage 1 Boorgegevens	

Tabel 1 Archeologische perioden

Periode	Tijd in jaren				
<i>Nieuwe tijd</i>	1500	na Chr.	-	heden	
<i>Late-Middeleeuwen</i>	1050	na Chr.	-	1500	na Chr.
<i>Vroege-Middeleeuwen</i>	450	na Chr.	-	1050	na Chr.
<i>Romeinse tijd</i>	12	voor Chr.	-	450	na Chr.
<i>IJzertijd</i>	800	voor Chr.	-	12	voor Chr.
<i>Bronstijd</i>	2000	voor Chr.	-	800	voor Chr.
<i>Neolithicum (Nieuwe Steentijd)</i>	5300	voor Chr.	-	2000	voor Chr.
<i>Mesolithicum (Midden Steentijd)</i>	8800	voor Chr.	-	4900	voor Chr.
<i>Paleolithicum (Oude Steentijd)</i>	300.000	voor Chr.	-	8800	voor Chr.

Tabel 2 Administratieve gegevens van het onderzoeksgebied

<i>Provincie:</i>	Gelderland
<i>Gemeente:</i>	Putten
<i>Plaats:</i>	Putten
<i>Toponiem:</i>	Landgoed Schovenhorst
<i>Kadastrale gegevens:</i>	niet bekend
<i>Kaartblad:</i>	32 O
<i>Coördinaten:</i>	171456/473494 (puntlocatie)
<i>Bevoegde overheid:</i>	gemeente Putten
<i>Deskundige namens de bevoegde overheid:</i>	dhr. J. Arends
<i>ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer (CIS-code):</i>	25827
<i>ADC-projectcode:</i>	4108058
<i>Periode van uitvoering:</i>	december 2007
<i>Beheer en plaats documentatie:</i>	ADC Archeoprojecten afd. P&B

Samenvatting

In opdracht van Hazenberg Archeologie heeft ADC ArcheoProjecten een quickscan en een inventariserend veldonderzoek uitgevoerd voor het plangebied Landgoed Schovenhorst in Putten (gemeente Putten). In het plangebied zal een toren worden gebouwd. Het onderzoek was noodzakelijk om te bepalen of bij de voorgenomen activiteiten de kans bestaat dat archeologische resten in de ondergrond worden aangetast.

Uit de quickscan is gebleken dat in het hele plangebied archeologische resten kunnen voorkomen uit alle archeologische perioden. De kans op het voorkomen van de resten is middelhoog. De nabijheid van een grafheuvelcomplex toont aan dat de regio in de prehistorie intensief is gebruikt. De archeologische resten komen voor direct aan of onder het maaiveld.

Er zijn geen aanwijzingen voor archeologische waarden in de ondergrond aanwezig. De bodem is tot een diepte van 70 cm -mv omgewerkt. In de geroerde grond heeft opnieuw bodemvorming plaatsgevonden. Het archeologisch niveau werd direct onder het maaiveld verwacht. Dit niveau is echter omgewerkt, waardoor archeologische waarden niet meer intact zullen zijn.

ADC ArcheoProjecten adviseert om in het plangebied geen aanvullend archeologisch onderzoek uit te voeren. Wat betreft de archeologie is er geen belemmering om het terrein vrij te geven voor de voorgenomen ontwikkeling. Het is echter niet volledig uit te sluiten dat binnen het onderzochte gebied toch nog archeologische resten voorkomen. Het verdient daarom aanbeveling om de uitvoerder van het grondwerk te wijzen op de plicht archeologische vondsten te melden bij het bevoegde overheid, zoals aangegeven in de Monumentenwet.

1 Inleiding

In opdracht van Hazenberg Archeologie heeft ADC ArcheoProjecten een quickscan en een inventariserend veldonderzoek uitgevoerd voor het plangebied Landgoed Schovenhorst in Putten (gemeente Putten). In het plangebied zal een toren worden gebouwd. Het onderzoek was noodzakelijk om te bepalen of bij de voorgenomen activiteiten de kans bestaat dat archeologische resten in de ondergrond worden aangetast.

Het doel van het bureauonderzoek is het verwerven van informatie over bekende of verwachte archeologische waarden binnen het omschreven gebied.

Het doel van het inventariserende veldonderzoek is het aanvullen en toetsen van de op basis van het bureauonderzoek opgestelde gespecificeerde verwachting. Het inventariserend veldonderzoek vond plaats door middel van een verkennend booronderzoek.

Hierin zijn de volgende onderzoeksvragen opgesteld:

- Zijn er (aanwijzingen voor) archeologische waarden in het plangebied aanwezig, en zo ja, wat is naar verwachting de omvang, ligging, aard en datering hiervan?

Indien er archeologische waarden aanwezig zijn:

- In welke mate worden deze waarden verstoord door realisatie van de geplande bodemingreep?
- Hoe kan deze verstoring door planaanpassing tot een minimum worden beperkt?

Indien de archeologische waarden niet kunnen worden behouden:

- Welke vorm van nader onderzoek is nodig om de aanwezigheid van archeologische waarden en hun omvang, ligging, aard en datering voldoende te kunnen bepalen om te komen tot een selectiebesluit?

Het bureauonderzoek is uitgevoerd op 7 december 2007 en het booronderzoek vond plaats op 10 december 2007. Meegewerkt hebben: A.G. de Boer (prospector), J.M. Blom (archeoloog), en E. Lohof (senior prospector).

2 Quicksan

2.1 Methoden

Het onderzoek is uitgevoerd conform de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA), versie 3.1, in het bijzonder de specificaties LS01, LS02, LS03, LS04 en LS05. Het bureauonderzoek wordt gerapporteerd conform LS06.

Het onderzoek bestaat uit zes onderdelen (specificaties LS01 t/m LS06). In de eerste vier onderdelen zijn de volgende werkzaamheden verricht:

- afbakening plangebied en vaststellen van de consequenties van het mogelijk toekomstige gebruik
- beschrijving van de huidige situatie
- beschrijving van de historische situatie en mogelijke verstoringen
- beschrijving van bekende archeologische waarden en aardwetenschappelijke gegevens

Op grond van deze onderdelen wordt een gespecificeerde verwachting van het gebied opgesteld (specificatie LS05). Hierin wordt verwoord of, en zo ja, welke archeologische waarden worden verwacht. Indien deze worden verwacht worden de (veronderstelde) eigenschappen van de waarden zo gedetailleerd mogelijk aangegeven.

2.2 Resultaten

Afbakening plan- en onderzoeksgebied en vaststellen van de consequenties van het mogelijk toekomstige gebruik (LS01)

Het plangebied ligt in het Landgoed Schovenhorst. De puntlocatie ligt bij een kruising ten zuiden van de Garderenseweg (zie afb. 1).

Bij het uitvoeren van de quickscan zijn aardwetenschappelijke en archeologische waarden binnen een straal van ca. 200 meter rond het plangebied bekeken.

In het plangebied is de bouw van een toren gepland. Deze zal 40 meter hoog worden en worden voorzien van een trap en een glijbaan. De toren zal op een betonnen plaat worden gefundeerd.

De consequentie van de voorgenomen ingreep is dat eventuele waardevolle archeologische resten in de ondergrond worden aangetast.

Beschrijving van de huidige situatie (LS02)

Het plangebied is momenteel in gebruik als bos.

Beschrijving van de historische situatie en mogelijke verstoringen (LS03)

Er wordt aangenomen dat geen bebouwing heeft bestaan in het plangebied. Op een kaart uit 1847 is te zien dat het plangebied deel uitmaakt van Het Veld ten zuiden van Putten. Het lijkt niet in cultuur te zijn gebracht en is vermoedelijk een zandvlakte of heidegebied.¹

Beschrijving van bekende archeologische waarden en aardwetenschappelijke gegevens (LS04)

De volgende aardwetenschappelijke informatie is bekend van het plangebied:

Type informatie	informatie
Geologie ²	gestuwde Pleistocene formaties, veelal rivierzand- en grind (G1)
Geomorfologie ³	stuwwalglooiing bedekt met dekzand (5H8)
Bodemkunde ⁴	holtpodzolgronden (Y21)

In het plangebied worden holtpodzolgronden verwacht. Dergelijke bodems worden gekenmerkt door een dunne A-horizont. De top van de B-horizont is vaak verploegd en daardoor grijsbruin van kleur. Op de Veluwe zijn deze bodems vaak diep omgezet voor de eikenhakhoutcultuur.⁵

¹ Wolters-Noordhoff Atlasproducties.

² Mulder, *et al.* 2003.

³ Stichting voor Bodemkartering 1974.

⁴ DLO Staring Centrum 1997.

⁵ Bakker & Schelling 1989.

In het onderzoeksgebied zijn de volgende archeologische (indicatieve) waarden vastgesteld:

Bron	omschrijving
Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW)	middelhoog indicatieve archeologische waarde
Archeologische Monumenten Kaart (AMK)	AMK-terreinen 1064, 1083, 3332, 3334, 3335, 3336
waarnemingen ARCHISII (Archeologisch Informatie Systeem)	41804, 41807, 41809
onderzoeksmeldingen ARCHISII	430, 431, 433, 434, 435

Ongeveer 200 meter ten zuiden van het plangebied is een aantal monumenten aanwezig. Het betreft een complex van 11 grafheuvels uit het Neolithicum en de Bronstijd. Sommige zijn beschadigd door dierlijke ingravingen. Alle monumenten, waarnemingen en onderzoeksmeldingen hebben op dit complex betrekking. De uitkomsten van onderzoeksmelding 430 ten noordwesten van het plangebied zijn niet bekend. Wel is dit onderzoek in hetzelfde kader gedaan als dat bij de grafheuvels. Mogelijk is gezocht naar een grafheuvel, maar heeft het onderzoek geen aanleiding gegeven tot het waarderen van het terrein (zie afb. 2).

Gespecificeerde verwachting (LS05)

Op grond van de verzamelde archeologische en aardwetenschappelijke informatie is de volgende gespecificeerde verwachting opgesteld:

In het hele plangebied kunnen archeologische resten voorkomen uit alle archeologische perioden. De kans op het voorkomen van de resten is middelhoog. De nabijheid van een grafheuvelcomplex toont aan dat de regio in de prehistorie intensief is gebruikt. De archeologische resten komen voor direct aan of onder het maaiveld. De vondstenlaag wordt verwacht in de eerste 30 cm beneden het maaiveld. Archeologische sporen (uitgezonderd diepe paalsporen en waterputten) worden binnen 50 cm beneden het maaiveld verwacht.⁶ De archeologische resten bestaan hoofdzakelijk uit aardewerk- of vuursteenstrooiingen. Organische resten en bot zullen door de relatief droge en zure bodemomstandigheden slecht zijn geconserveerd.⁷ Het complextype en de omvang kunnen niet nader worden gespecificeerd door de beperkte gegevens.

Het is echter ook mogelijk dat de bodem van het plangebied verstoord is bij de aanleg van het bos.

⁶ Zie bijvoorbeeld Groenewoudt 1994.

⁷ Kars & Smit 2003.

3 Inventariserend Veldonderzoek

3.1 Methoden

De bij het Inventariserend Veldonderzoek toegepaste methoden zijn conform de KNA, versie 3.1, in het bijzonder specificatie VS03 (booronderzoek). Uitgangspunt van het inventariserend veldonderzoek is de gespecificeerde verwachting zoals die is opgesteld in het bureauonderzoek. De strategie voor het veldonderzoek is hierop gebaseerd, alsmede op het voor dit onderzoek opgestelde Plan van Aanpak (VS01). De rapportage is opgesteld conform specificatie VS05. Tenslotte is een aanbeveling gegeven.

Booronderzoek (VS03)

In het plangebied zijn grondboringen uitgevoerd met als doel het bepalen van de bodemopbouw en eventuele bodemverstoringen. Dit is de verkennende fase van het inventariserend veldonderzoek.

Het verkennen van de bodemopbouw gebeurt door de bodemtextuur en, indien relevant, bodemkundige horizonten systematisch te beschrijven. Eventuele afwijkingen van de verwachte bodemopbouw zoals vastgesteld op grond van het bureauonderzoek, en andere niet-natuurlijke bodemkenmerken kunnen er aanleiding toe geven om (delen van) het plangebied als verstoord te beschouwen.

Er is één boring met een 7 cm edelmanboor gezet ter hoogte van de locatie van de nieuw te bouwen toren. De boring is tot 100 cm –mv gezet.

De bodemtextuur en archeologische indicatoren zijn beschreven volgens SBB 5.1 van het NITG-TNO waarin ondermeer de standaard classificatie van bodemmonsters volgens NEN5104 wordt gehanteerd.⁹ De X- en Y-coördinaten zijn bepaald aan de hand van de lokale topografie.

3.2 Resultaten en interpretatie

Booronderzoek (VS03)

De locatie van de boring is weergegeven in afb. 3.

In de boring is matig fijn kalkloos zand aangetroffen. De onverstoorde grond, de C-horizont, is aangetroffen op een diepte van 70 cm –mv. Hierboven is een 20 cm dikke donkerbruine vlekkerige laag aanwezig. Tussen deze niveaus is een 10 cm dikke gele overgangslaag aangetroffen, waarin donkerbruine vlekken van de daarboven gelegen laag aanwezig zijn. Boven de vlekkerige laag is een lichtbruine laag met grijze vlekken aangetroffen. Hierboven is tenslotte een micropodzol aanwezig: onder de strooisellaag (O-horizont) was een 5 cm dikke lichtgrijze E-horizont aanwezig, waaronder een eveneens 5 cm dikke bruine B-horizont is aangetroffen.

De bodem is tot een diepte van 70 cm –mv verstoord. Mogelijk is dit gebeurd tijdens de aanleg van het bos. Ook kan wortelwerking hebben geleid tot de roering van de bodem. Het beeld dat uit de boring naar voren komt, komt overeen met de toelichting op de bodemkaart: bij de aanleg van bossen is de grond soms diep omgewerkt. In de omgewerkte grond is een nieuwe podzolgrond gevormd.

Tijdens het booronderzoek zijn geen indicatoren aangetroffen die wijzen op archeologische sporen in de bodem.

⁹ Bosch 2005; Normalisatie-Instituut 1989.

4 Conclusies

Zijn er (aanwijzingen voor) archeologische waarden in het plangebied aanwezig en, zo ja, wat is naar verwachting de omvang, ligging, aard, datering en waardstelling hiervan?

Er zijn geen aanwijzingen voor archeologische waarden in de ondergrond aanwezig. De bodem is tot een diepte van 70 cm –mv omgewerkt. In de geroerde grond heeft opnieuw bodemvorming plaatsgevonden. Het archeologisch niveau werd direct onder het maaiveld verwacht. Dit niveau is echter omgewerkt, waardoor archeologische waarden niet meer intact zullen zijn. De overige vragen zoals gesteld in de inleiding komen hiermee te vervallen.

5 Aanbeveling

ADC ArcheoProjecten adviseert om in het plangebied geen aanvullend archeologisch onderzoek uit te voeren. Wat betreft de archeologie is er geen belemmering om het terrein vrij te geven voor de voorgenomen ontwikkeling. Het is echter niet volledig uit te sluiten dat binnen het onderzochte gebied toch nog archeologische resten voorkomen. Het verdient daarom aanbeveling om de uitvoerder van het grondwerk te wijzen op de plicht archeologische vondsten te melden bij het bevoegde overheid, zoals aangegeven in de Monumentenwet.

Literatuur

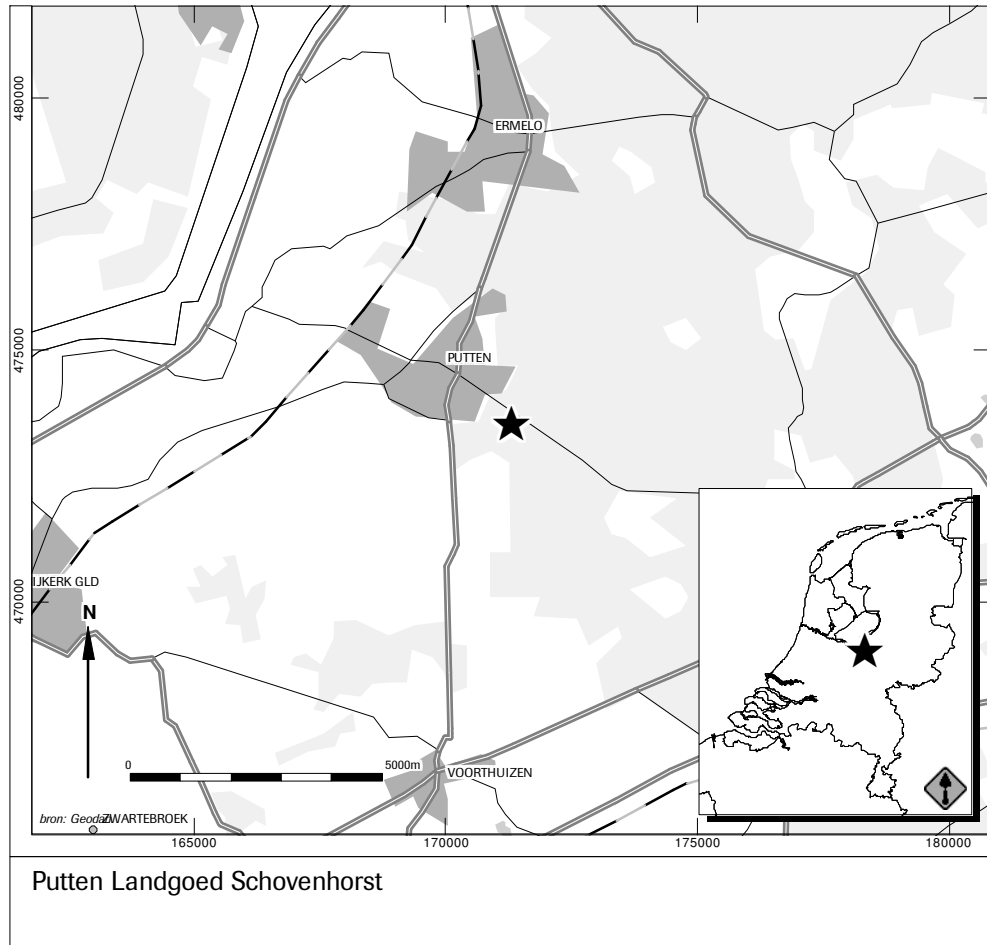
- Bakker, H. de & J. Schelling, 1989: *Systeem van bodemclassificatie voor Nederland; de hogere niveaus*, Wageningen.
- Bosch, J.H.A., 2005: *Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode, Versie 5.2*. Utrecht (TNO-rapport, NITG 05-043-A).
- DLO-Staring Centrum, 1997: Bodemkaart van Nederland schaal 1:50.000, blad 32 Oost Amersfoort.
- Groenewoudt, B.J., 1994: *Prospectie, waardering en selectie van archeologische vindplaatsen: een beleidsgerichte verkenning van middelen en mogelijkheden*. Amersfoort (Nederlandse Archeologische Rapporten, 17).
- Kars, H. & A. Smit (red.), 2003: *Handleiding Fysiek Behoud Archeologisch Erfgoed. Degradatiemechanismen in sporen en materialen. Monitoring van de conditie van het bodemarchief*. Amsterdam (Geoarchaeological and Bioarchaeological Studies, 1).
- Mulder, E.F.J. de, M.C. Geluk, I. Ritsema, W.E. Westerhof & Th.E. Wong (red.), 2003: *De ondergrond van Nederland*. Groningen/Houten (Geologie van Nederland, deel 7).
- Normalisatie-Instituut, Nederlands, 1989: *Geotechniek, classificatie van onverharde grondmonsters NEN 5104*, Delft.
- Stichting voor Bodemkartering, 1974: Geomorfologische kaart van Nederland, schaal 1:50.000, blad 32 West en Oost Amersfoort.
- Wolters-Noordhoff Atlasproducties, 1990: *Grote Historische Atlas van Nederland, deel 3 Oost-Nederland 1830-1855*, Groningen.

Lijst van afbeeldingen

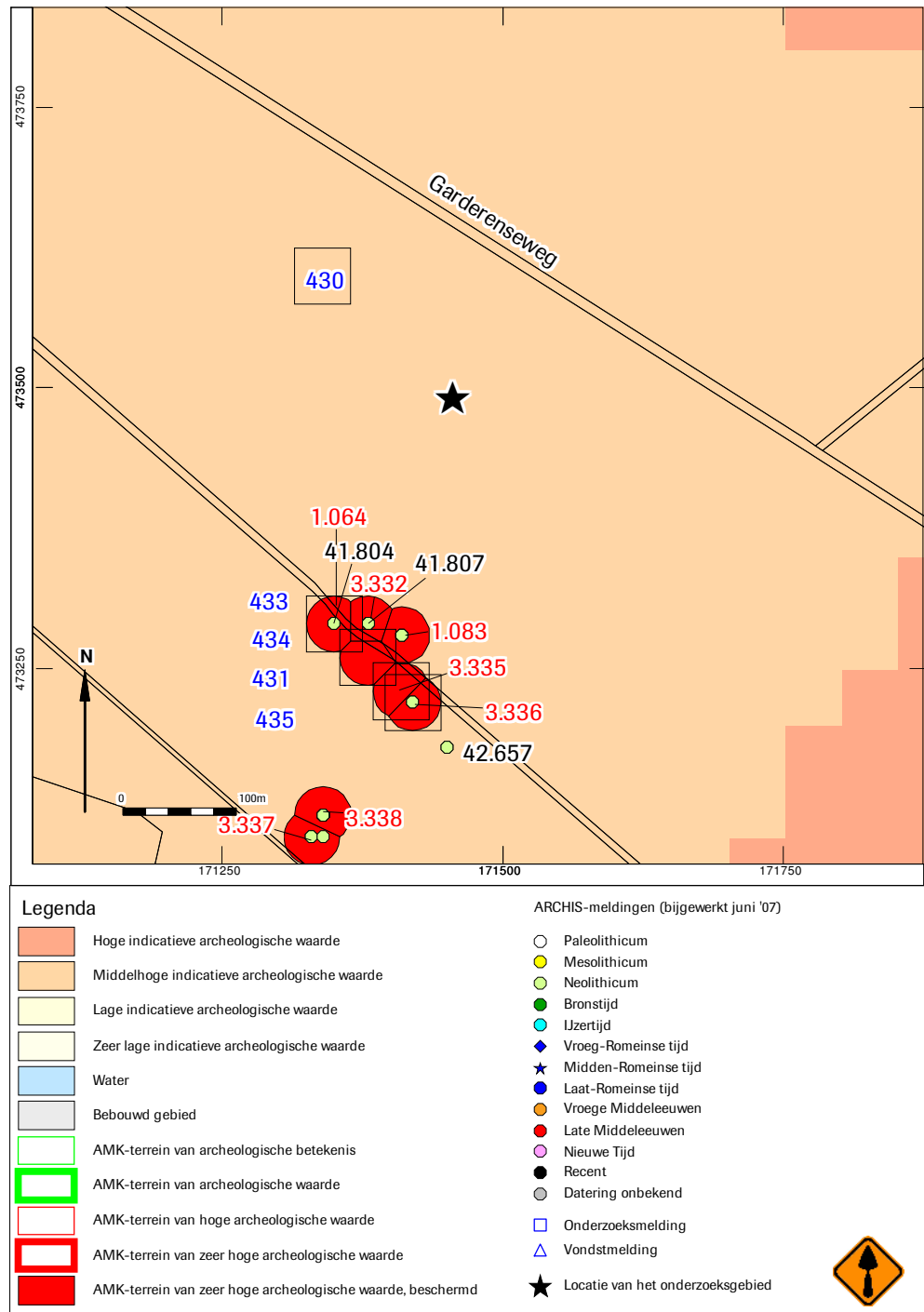
- Afb. 1 Locatie van het plangebied
Afb. 2 Indicatieve Kaart Archeologische Waarden, AMK-terreinen en ARCHIS-meldingen
Afb. 3 Boorpuntenkaart

Lijst van tabellen

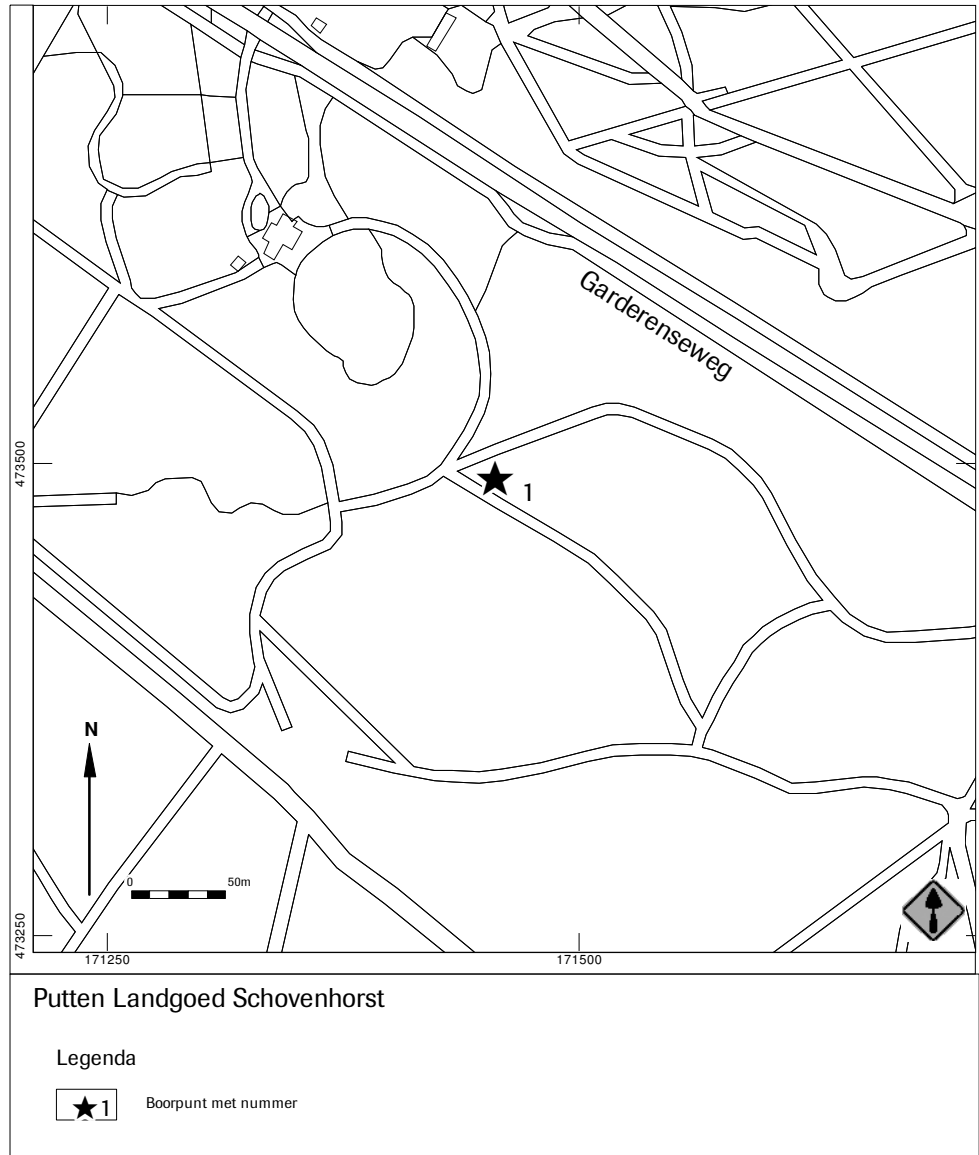
- Tabel 1 Archeologische perioden
Tabel 2 Administratieve gegevens van het onderzoeksgebied

Afb. 1 Locatie van het plangebied

Afb. 2 Indicatieve Kaart Archeologische Waarden, AMK-terreinen en ARCHIS-meldingen

Afb. 3 Boorpuntenkaart

Bijlage 1 Boorgegevens

nummer	x coördinaat (m)	y coördinaat (m)	bovengrens (cm onder mv)	ondergrens (cm onder mv)	grondsoort	bijmenging	zandmediaan	kleur	kalkgehalte	bodemhorizonten	overig
1	171456	473494	0	5	zand	zwak siltig; sterk humeus	matig fijn	donker-; bruin;	kalkloos	O-horizont	
			5	10	zand	zwak siltig	matig fijn	licht-; grijs;	kalkloos	E-horizont	
			10	15	zand	zwak siltig	matig fijn	bruin;	kalkloos	B-horizont	
			15	40	zand	zwak siltig	matig fijn	licht-; bruin;	kalkloos		grijze vlekken, omgewerkt
			40	60	zand	zwak siltig	matig fijn	donker-; bruin;	kalkloos		vlekkerig, omgewerkt
			60	70	zand	zwak siltig	matig fijn	geel;	kalkloos		vlekkerig, omgewerkt
			70	100	zand	zwak siltig	matig fijn	geel;	kalkloos	C-horizont	